

старш. шкiл. вiку / передмова Ю. Щербака; худож. оформ. Д.О. Заруби. – К.: Веселка, 1991. – 70 с.: 1л.).

Завдання 3. Вивчiть iнструкцiю про те, як читати науково-пiзнавальну лiтературу. Читання може бути рiзним: перегляд, вибiркове, повне читання, вивчення.

Ще можна вибирати книги за допомогою бiблiографiчних посiбникiв. Наприклад: «В стране интересных уроков: беседы о книгах для учащихся 5-6-х классов. – М.: Книжная палата, 1991. – 87 с. – (За страницами вашего учебника; Вып. 27). Також вам допоможуть матерiали рубрик, якi є в дитячих журналах: «Соняшник», «Барвiнок», «Юний натуралiст», «Юний технiк». А ще ви добре знаєте збiрники «Криничка», «Джерельце», у яких є роздiли науково-пiзнавальної лiтератури.

Чомучко. Вiдгадайте:

1. Яке колесо пiд час руху не крутиться? (*Запасне*).
2. Де вода стовпом стоїть? (*У пляшцi*).
3. Якi два займенники псують брукiвку? («Я», «ми»).
4. Що залишається в коробцi, якщо з неї вийняти сiрники? (*Дно*).
5. Яка рiчка тече в ротi? (*Десна*).
6. Який вузол не можна розв'язати? (*Залiзничний*).
7. Як написати в чотирьох клiтинках слово «суха трава»? (*Сiно*).

Закрiплення вивченого матерiалу. Отже, повторимо ще раз особливостi науково-пiзнавальної лiтератури:

- текст наукового стилю, уживаються термiни;
- розширений довідковий апарат (передмова, пiслямова, тлумачнi словники, коментарi тощо);
- велика кiлькiсть iлюстрацiй, їх рiзноманiтнiсть (малюнки, схеми, карти, фотографiї, таблицi тощо).

Пiдсумок уроку. Рефлексiя. Iнтерактивна вправа «мiкрофон». Продовжити фразу «Науково-популярна лiтература – це...»

«Навiщо людинi випробування?»

(читацька дискусiя для учнiв 5-х класiв

за сторiнками повiстi Е. Портер «Поллiанна»)

Гарькавець С.Ф., завiдувачка бiблiотеки
Харкiвського лицeю № 161 «Iмпульс»
Харкiвської мiської громади

Мета:

- ознайомити учнiв iз основними вiдомостями про життя американської письменницi Е. Портер, свiтом її захоплень;
- розкрити iсторiю створення повiстi «Поллiанна»; розвивати аналітичнi здiбностi;
- сприяти вихованню читацького iнтересу.

Обладнання: портрет письменниці, виставка книг, опорні схеми, ілюстрації до книги.

Хід заходу

Учитель. Добрий день, любі друзі! Мабуть, у вас виникло запитання: «Чому на урок зарубіжної літератури до нас завітала завідувача бібліотекою? По-перше, література та бібліотека тісно пов'язані між собою, а по-друге, я знаю, що зараз ви вивчаєте повість Елеонор Портер «Полліанна». Тож проведемо підсумковий урок за творчістю Елеонор Портер у вигляді читачької дискусії. Хто скаже мені, що таке дискусія? (Відповіді дітей)

Узагальнемо: дискусія (фр. – discussion – дослідження, обговорення) означає обговорення якої-небудь проблеми, спірного питання для виявлення різних поглядів. Кожен учасник дискусії висловлює свою думку з тієї чи іншої проблеми, наводить свої аргументи, старається переконати співрозмовників саме у своїй правоті.

У нашій країні ім'я Елеонор Портер стало відоме зовсім недавно, а за кордоном воно шановане давно, передусім, як авторки знаменитої повісті для дітей і дорослих «Полліанна». Пригадаємо основні віхи життя і творчості цієї письменниці, де вона народилася, коли, у якій сім'ї, чим займалася до того, як стала писати.

Народилася Елеонор Ходжман Портер у 1868 році в невеличкому американському містечку Літлтон (штат Нью-Гемпшир) у родині перших переселенців до Америки. Незважаючи на свою віддаленість від культурних центрів країни, тепер місто Літлтон входить до числа найпопулярніших міст Америки. І цією популярністю воно зобов'язане головній своїй пам'ятці – невеликій бронзовій статуї дівчинки в солом'яному капелюшку з широко розкинутими в сторони руками, начебто в наступний момент вона ладна обійняти увесь світ. Це пам'ятник Полліанні – героїні знаменитої повісті американської письменниці Елеонор Портер, яка народилася тут.

З дитинства Елеонор захоплювалася музикою, навчалася у Бостонській консерваторії, співала в церковному та світському хорах, у приватних будинках, на загальноміських святах і стала місцевою знаменитістю. Їй пророкували успішне майбутнє співачки. Але після одруження з Джоном Лиманом Портером у 24 роки вона переїхала разом із чоловіком у Нью-Йорк. Розуміючи, що поєднати кар'єру співачки та дружини успішного підприємця досить важко, вона залишає сцену і шукає для себе нове заняття.

Родина Портерів мала гарний ошатний будинок, найбільшою окрасою якого був сад, що ріс просто на пласкому даху будівлі. Елеонорі дуже подобалося відпочивати там, сидячи в кріслі посеред дерев, дивитися в небо. Одного разу вона захопила із собою олівець, зошит і почала писати оповідку...

Потім кілька своїх оповідань вона надіслала до відомого в Америці християнського журналу. І їх надрукували! Так Елеонор Портер стала письменницею, на той час їй було вже тридцять три роки. Маючи глибокі християнські переконання, вона знайшла своє справжнє покликання та справу, якою славила Бога та несла Слово Боже до людей. Спочатку Елеонор Портер сумнівалася в якості своїх творів і будучи людиною скромною та сором'язливою, перші оповідання друкувала під псевдонімом Елеонор Стюарт, а в 1907 році світ побачив її перший роман «Зустрічні течії».

Найвідоміший твір письменниці «Полліанна» вийшов у світ 1913 року й відразу став надзвичайно популярним. Хоча книжка написана так давно, але пригоди дівчинки на ім'я Полліанна дотепер хвилюють юних читачів усього світу. Тому вже в 1915 році письменниця видала друком наступну повість – «Юність Полліанни», що в інших перекладах називається «Полліанна дорослішає».

Усього Елеонор Портер створила чотири томи коротких оповідань і чотирнадцять романів для дітей та дорослих. Українською мовою «Полліанну» видано тільки в наші часи.

Пригадаємо разом найважливіші епізоди повісті та подискутуємо про те, чому цей твір так захопив увагу і малих, і дорослих читачів, адже «Полліанну» називають дитячою книгою для дорослих. Але спочатку з'ясуємо, що *таке бестселер?* (з англ. best – кращий, to sell – продаватися).

Хто такі місіонери? (Особи, відряджені церквою для розповсюдження її вчення серед людей іншої віри).

Чому мати героїні назвала її Полліанною? (На честь своїх сестер Поллі й Анни).

Чи запам'ятали ви правила «гри в радість»? (У будь-якій ситуації треба знаходити привід для радості).

Який прикрий випадок надихнув пастора Віттієра вигадати для своєї донечки «гру в радість»? (Яскравий епізод у книзі – милиці, що їх одержує Полліанна в подарунок замість довгоочікуваної ляльки).

Як усе ж такі можна порадіти з цього випадку? (Порадіти, що милиці тобі зовсім непотрібні, бо ти здорова й можеш ходити, куди завгодно).

Чим же сподобалася вам ця книга? Як ви вважаєте, у чому секрет успіху повісті? (Відповіді учнів)

А які християнські цінності Ви знаєте? (Шануй своїх батьків; не вбивай; не будь розпусний; не кради; не свідчи неправдиво на ближнього свого, тобто не бреш; не заздри, радій життю).

Чи можете Ви пригадати інші літературні твори, де виведені образи дітей-сиріт? (Відповіді учнів)

Елеонор Портер не першою створила в художньому творі образ дитини-сироти. Цей образ доволі часто зустрічається в англійській літературі. Пригадаймо Олівера Твіста й Девіда Копперфільда – Дікенса, Тома Соєра і Гекльберрі Фінна – Марка Твена, Джейн Ейр – Шарлотти Бронте і навіть сучасного Гаррі Поттера – Джоан Роулінг. Але на відміну від інших письменників Портер не стільки зосередила увагу на описі тяжких умов проживання своїх героїв, звиклих терпіти нужду, холод і голод, скільки показала, як під впливом дружелюбної дитини-сироти починають змінюватись оточуючі її люди. Описуючи у своїх романах дітей-сиріт, Портер стверджує, здавалося б, абсурдну думку: не так дітям потрібні дорослі люди, як дорослим людям потрібні такі діти. Щоб дивлячись на те, як уміють радіти життю діти, позбавлені всього, дорослі самі захотіли б змінитися. Під впливом щирої дівчинки Полліанни, яка приїхала до своєї тітоньки, дуже багато людей зважилися переглянути свої життєві позиції.

Як змінилося життя героїв повісті після спілкування з Поліанною?

Ім'я героя	Яким був до зустрічі з Поліанною	Що змінилося в житті героя завдяки Поліанні
Тітка Поллі	Холодна, стримана, сувора, з почуттям обов'язку, пунктуальна, вона замкнулася в собі, «як устриця в мушлі», завжди сумна, самотня, нещасна.	У неї з'явилися нормальні людські почуття. Вона не просто виконує свій обов'язок, як це було досі. Вона подобришала і пом'якшала, стала радіти багатьом речам. Стала турботливою, доброю, чуйною, дозволила собі розпускати довге волосся, плакати, чепуритися, вийшла заміж, стала щасливою.
Ненсі	Привітна, турботлива, добра, щира, але не любила свого імені та ранки в понеділок.	Полубила своє ім'я, радіючи, що її звуть не Гіфіпа (це ім'я місіс Вайт з Жіночої Допомоги, чоловік якої звертався до неї Гіп. Коли вона чула Гіп-Гіп, їй здавалось, що наступної миті пролунає: «Ура!»... Тепер Ненсі радіє й у понеділок, адже до наступного понеділка лишається ще цілий тиждень.
Садівник Том	Не може розпрямити спину через хворобу та старість.	Йому не треба нахилитися, щоб просапувати, бо він і так уже зігнутий.
Джиммі Бін	Сумний, зневірений, бездомний, але з почуттям власної гідності, хотів мати батьків, сім'ю, будинок.	Завдяки Поліанні у нього з'явилися друзі, надія на краще життя, його усиновив Джон Пендлтон.
Місіс Сноу	Дратівлива, уїдлива, вразлива, сердита хвора жінка, яка лежала в темній кімнаті й не дозволяла відчиняти вікна.	Стала терпимою, уважнішою до оточуючих, почала радіти, що в неї є здорові руки, дозволяла відчиняти вікна й пускати сонячне проміння в оселю, розчісувати своє кучеряве волосся, робити різноманітні зачіски, знайшла для себе корисне заняття – в'язала речі для інших.
Джон Пендлтон	Багатий, незалежний, замкнений, похмурий, з репутацією скнари та безнадійного егоїста, роками не спілкується з міс Полі Гаррінгтон, мовчазний, удає сердитого, хоча в душі він не такий, варто лише подивитися, як він ставиться до собаки, надмірно заощадливий, самотній, прагне «дитячої присутності» у своїй домівці.	«Прокинувся до життя». Став цікавою, привітною, співчутливою людиною. Прийшов в будинок Гаррінгтонів, коли Поліанна потрапила в аварію. Його життя набуло сенсу, стало яскравим, веселим, повноцінним. Завдяки Поліанні усиновив Джиммі, зробивши щасливими одразу двох людей.
Священник Пол Форд	Був засмученим, у розпачі, тому що справи в парафії йшли дедалі гірше – всюди самі скандали, заздрощі та чвари, писав повчальні проповіді, розпочинаючи їх словами «Біда вам...»	Зрозумів, що не треба гудити людей за їхні вади, треба вказувати на їхні чесноти. Зрозумів, які проповіді треба читати людям, щоб припинити їх сварки, плітки, егоїстичну поведінку, навчити робити добро. Поліанна розповіла про свого татка-місіонера, його дослідження біблійних «текстів радості». Усвідомив свою місію, роль у житті мешканців міста і починав проповіді так: «Радійте, люди...»

Лікар Чилтон	Жив самотньо в пансіонаті, дуже любив свій фах. Завжди привітний, добрий, чуйний, але самотній і нещасний, адже кохав якусь жінку, з якою їх розділяло давнє непорозуміння.	Переступив через свою гордість і професійну етику, забув про сварку. Полліанна підштовхнула до думки про сімейне щастя, одружився.
Вдова Бентон	Тужила за померлим чоловіком і одягалася лише в чорне.	Змогла вгамувати свій душевний біль і прикрасила себе блакитним бантом.
Місіс Пейсон	Ладна була розірвати шлюб із чоловіком і віддати кудись дітей.	Вирішила помирися з чоловіком і спробувати пограти в радість.

Чого навчила Вас Полліанна?(Відповіді учнів)

Урок Полліанни полягає якраз у тому, що в будь-яких життєвих обставинах, наскільки б важкими вони не були, потрібно відшукувати світлу сторону. Уміння знайти в житті щось гарне, хороше, добре, світле дає сили жити, не впадати у відчай. Про те, як треба сприймати радісні й сумні події, я розповім вам давню притчу.

«Якось двоє друзів багато днів ішли пустелею. Одного разу вони посперечалися, і один з них зопалу дав іншому ляпаса. Друг відчув біль, але промовчав. Лише написав на піску: «Сьогодні мій найкращий друг дав мені ляпаса». Друзі продовжили подорож і через багато днів знайшли оазис із озером, у якому вирішили викупатися. Постраждалий від ляпаса мало не втонув, але друг його врятував. Коли ж отямився, то висік на камені: «Сьогодні мій найкращий друг урятував мені життя». Перший поцікавився:

– Коли я тебе скривдив, ти написав на піску, а тепер пишеш на камені. Чому?

І друг відповів:

– Коли хтось кривдить нас, ми повинні писати це на піску, щоб вітри могли стерти напис. Але повідомлення про гарні вчинки ми повинні висікати на камені, щоб ніякий вітер не міг це стерти».

Навчіться писати образи на піску, щоб вони швидко стиралися, і висікати радощі на камені, щоб вони залишалися назавжди!

– Що чекає на людину, яка навчилася «грати в радість»? (Ця людина перетворить кожен день свого життя на маленьке свято й стане щасливою).

Які соціальні явища, описані в повісті «Полліанна», викликають у Вас осуд? (Відповіді учнів)

Оповідь про Полліанну не позбавлена й соціальної критики, але її об'єктами є не жадібні товстосуми чи високопосадовці, зверхньо поглядаючі на натовп, а благодійні організації. Портер сама була членом багатьох жіночих християнських організацій, тому бачила благодійність із середини й дуже переживала, коли благодійні справи робилися формально, ради пустої похвали, а не ради добра. Яскравий епізод у книзі – милиці, що їх одержує Полліанна в подарунок замість довгоочікуваної ляльки. Чи не до такого абсурду часом доходимо й ми, коли прагнемо під виглядом доброї справи позбутися непотрібних речей?

Як Ви думаєте, для чого письменниця використала такий літературний прийом і «дозволила» автомобілю наїхати на Полліанну? (Відповіді учнів)

Поговоримо про парадокс роману Елеонор Портер. Глибоке осмислення тексту приводить нас до висновку, що героїня мала пройти крізь тяжкі

випробування, крізь нерухомість, щоб краще зрозуміти інших людей, щоб, наївно вірячи в чародійну силу «гри в радість», дівчинка не скотилася до виправдання страждання (пригадаймо, як вона із захопленням реагує на безсоння місіс Сноу, а це ж жінка-інвалід!).

Питання «навіщо людині випробування?» є одним із ключових у творі. Травмування та можлива інвалідність Полліанни стають випробуванням на людяність і стійкість як для самої головної героїні, так і для інших персонажів. Істинне співчуття іншим людям можливе лише в тому випадку, коли сама людина проходить крізь власне моральне та фізичне страждання. Раніше Полліанна вважала, що чим складніше ведеться, тим цікавішою є гра. Тепер вона переконалася, що коли важко по-справжньому тобі самому, то гратися зовсім не хочеться. Крім того, хвороба Полліанни стала своєрідним випробуванням на гуманність усіх жителів Белдінгсвіля. Ніколи раніше це містечко не виявляло такого одноставного співчуття. Маєток Гаррінгтонів, на великий подив господині, перетворився на своєрідне місце паломництва. Власне горе робить Полліанну вразливою, та коли вона знайшла привід для радості у своєму теперішньому стані, її життя знову набуло сенсу. Дивовижно, але біда зближує дівчинку з тіткою Поллі. Виявляється, що холодна й раціональна міс Гаррінгтон має живе серце, здатне страждати й любити. Рухливій, життєрадісній дівчинці було дуже важко усвідомити власну безпомічність. Однак вона не втратила самовладання. Головною підтримкою для неї стало саме те, що в гру тепер включилася сама тітка Поллі. Дівчинка радіє і дякує Богові за те, що вона завдяки здатності рухатися у свій час змогла дійти до багатьох людей, змінити їх на краще. Найбільшою її перемогою було те, що саме завдяки їй містер Пендлтон та Джиммі Бін знайшли одне одного. Але й сама Полліанна має знайти свою родину, адже ж вона «тітчина дитина»! Перетворення тітки Поллі з холодної гордячки на живу, теплу людину є найважчим. На жаль, ця ще молода й гарна жінка так успішно увійшла в роль старої. Елеонор Портер переконана, що старість – це не вік, а стан душі, коли вмирають мрії, зникає здатність любити й радіти. З тіткою Поллі якраз це й сталося! Автор знаходить спосіб з'єднати тітку Полліанни й лікаря Чилтона, що розлучилися через дурницю, через свою гординю й не знали, як знайти шлях до радості й щастя. Хвороба дівчинка знову зближує цих людей, які кохали колись одне одного, а потім прирекли себе на самотність. Полліанна стала для них «тонізуючою мікстурою», а для всіх мешканців міста дивовижною веселкою, яка не тільки наповнила сонцем і світлом будинок старого холостяка Джона Пендлтона, а й показала, що життя різнокольорове, тільки потрібно дивитися на нього крізь призму Добра й Любові.

Як змінилося життя містечка після того, як Полліанна потрапила в аварію?

Після аварії всі люди містечка йдуть до Полліанни, що тепер перетворилася на центр їхнього об'єднання, відчуття того, що всі люди – брати, що радість – це сенс життя. Автор, зупинивши Полліанну, змушує інших людей рухатися назустріч одне одному, відкривати серця для радості, турботи й Любові. Випробування дається людині, щоб вона навчилася відчувати радість, сильніше й глибше розуміти життя.

Які висновки зробили ви, прочитавши «Полліанну»? (Відповіді учнів)

Прочитавши повість Елеонор Портер, хочеться вірити в людей, життя, хоч воно часом буває дуже тяжким, чекати й уміти помічати присутність і світлих радісних смуг. І ще одна серйозна думка цієї недитячої книги для дітей – саме після труднощів радісні події стають особливо солодкими.

Тож я Вам бажаю кожного дня знаходити привід для радості не тільки для себе, а й для своїх друзів і близьких людей. Адже той, хто дарує радість оточуючим, справжній чарівник.

Інтелектуальний експрес

(мовно-літературна гра-подорож для учнів 5–7 класів)

*Гутник О. М., бібліотекар
І-Іванівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
Барвінківської міської громади Ізюмського району*

Станція «ФОЛЬКЛОРНА»

Словникове дослідження. У подані прислів'я та приказки вставити слова з довідки.

Щоб рибу їсти, треба в воду
Як без діла сидіти, то можна
Як ручки зароблять, так ніжки
Хочеш їсти калачі – не на печі.
Треба, щоб з криниці води напиться.
Хто рано, за тим і діло водиться.
Довідка: лізти, одубіти, сходять, сиди, нахилиться, підводиться.

Відгадати українські загадки

Дуга з'єднала береги,
Немов у казці, гожа.
А от дзвіночка до дуги
Ніхто вчепить не може.
Він родиться мовчки
І мовчки лежить.
Помре — зареве,
Без оглядки біжить.

Як донизу іде –
То дзвенить і гуде.
Вгору ж як здіймається –
Плаче-заливається.
Влітку – мов її й нема.
Взимку – кожен обійма.
У зеленим зіллі
Виросли дівчатка –
Вії у них білі, золоті очатка.